Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
JEAN RICHARD DE LA TOUR IŠVADA,
pateikta 2022 m. kovo 17 d.[1]

Byla C-624/20

E.K.
prieš
Staatssecretaris van Justitie Veiligheid

(*Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos apylinkės teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija – Imigracijos politika – Trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statusas – Gyvenimas šalyje, nepatenkantis į Direktyvos 2003/109/EB taikymo sritį – Gyvenimas laikinais pagrindais – Išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį“

I. Įvadas

1. Ar vienas iš tėvų, trečiosios šalies pilietis, gyvenantis valstybėje narėje, nes turi tokią teisę dėl savo nepilnamečio vaiko, Europos Sąjungos piliečio, statuso, gali tuo remtis šios valstybės narės institucijose siekdamas įgyti ilgalaikio gyventojo statusą?

2. Savo jurisprudencijoje, suformuotoje priėmus 2011 m. kovo 8 d. Sprendimą *Ruiz Zambrano*[2] ir 2017 m. gegužės 10 d. Sprendimą *Chavez-Vilchez ir kt.*[3], Teisingumo Teismas pripažino, kad nuo savo tėvų priklausomo vaiko, Sąjungos piliečio, tėvai turi teisę gyventi šalyje, kylančią iš šio vaiko turimų piliečio teisių. Taigi, kol egzistuoja šis priklausomumo ryšys, tėvai gali pasilikti valstybės narės, kurioje gyvena vaikas, teritorijoje. Kai toks priklausomumo ryšys nutrūksta, išvestinė teisė gyventi šalyje nustoja galioti.

3. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas klausia, ar toks gyvenimas šalyje leidžia tėvams remtis tuo, kad ten jie gyvena pakankamai ilgai, ir prašyti suteikti jiems ilgalaikio gyventojo statusą. Tokį prašymą Ganos pilietė E.K., daug metų kartu su jau pilnamečiu sūnumi gyvenanti Nyderlanduose, pateikė *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius, Nyderlandai). Šis prašymas buvo atmestas ir jau yra apskųstas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme.

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] C-34/09, toliau – Sprendimas *Ruiz Zambrano*, EU:C:2011:124.

[3] C-133/15, EU:C:2017:354. Nyderlanduose ši teisė gyventi šalyje vadinama „teise gyventi šalyje *Chavez-Vilchez ir kt.*“, nes grindžiama šia byla, kuri buvo susijusi su situacija Nyderlanduose.

4. Šiam teismui kyla klausimas, ar dėl ypatingo minėto gyvenimo šalyje pobūdžio jo negalima priskirti prie laikino gyvenimo šalyje kategorijos, kaip tai suprantama pagal 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso 3 straipsnio 2 dalies e punktą[4]. Jeigu taip, ši teisė gyventi šalyje nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį.

5. Šioje išvadoje esu linkęs manyti, kad sąvoka „laikinas gyvenimas šalyje“, kaip ji suprantama pagal minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalies e punktą, yra Sąjungos teisės sąvoka ir kad išvestinė teisė gyventi šalyje, kylanti iš SESV 20 straipsnio, patenka į šią kategoriją.

II. Teisinis pagrindas

A. Direktyva 2003/109

6. Direktyvos 2003/109 4, 6 ir 17 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(4) Trečiųjų šalių piliečių, kurie yra ilgalaikiai valstybių narių gyventojai, integracija yra esminis elementas skatinant ekonominę ir socialinę sanglaudą, kurią Sutartis nurodo pagrindiniu Bendrijos tikslu [kuri Sutartyje nurodoma kaip vienas iš pagrindinių Sąjungos tikslų].

<…>

(6) Pagrindinis kriterijus ilgalaikio gyventojo statusui įgyti turi būti gyvenimo valstybės narės teritorijoje trukmė. Gyvenama turi būti teisėtai ir nuolat [nepertraukiamai], kad būtų galima parodyti, jog žmogus įsitvirtino toje šalyje. Reikėtų numatyti prielaidas tam tikram lankstumui, kas leistų atsižvelgti į tokias aplinkybes, dėl kurių asmeniui gali tekti laikinai išvykti iš tos teritorijos.

<…>

(17) Ilgalaikio gyventojo statuso įgijimo sąlygų suderinimas skatina valstybių narių savitarpio pasitikėjimą. Kai kurios valstybės narės išduoda nuolatinio arba neriboto galiojimo leidimus palankesnėmis sąlygomis, nei numatyta šioje direktyvoje. Sutartis neatmeta galimybės taikyti palankesnes nacionalines nuostatas. Tačiau, siekiant šios direktyvos tikslų, turėtų būti nustatyta, kad palankesnėmis sąlygomis išduoti leidimai nesuteikia teisės gyventi kitoje valstybėje narėje.“

7. Šios direktyvos 1 straipsnyje „Reguliavimo dalykas“ nustatyta:

„Ši direktyva nustato:

a) sąlygas, kuriomis valstybė narė suteikia ilgalaikio gyventojo statusą jos teritorijoje teisėtai gyvenantiems trečiųjų šalių piliečiams ir panaikina tokį statusą, bei su tokiu statusu susijusias teises; ir

b) ilgalaikio gyventojo statusą turinčių trečiųjų šalių piliečių apsigyvenimo sąlygas kitoje valstybėje narėje, nei toje, kuri suteikė tokį statusą.“

[4] OL L 16, 2004, p. 44.

8. Minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalies e punkte numatyta:

„Ši direktyva netaikoma trečiųjų šalių piliečiams, kurie:

<…>

e) yra apsigyvenę tiktai laikinais pagrindais, pavyzdžiui, pagal „au pairs“ programą ar kaip sezoniniai darbuotojai, arba kaip darbuotojai, pasiųsti paslaugos tiekėjo [teikėjo] tarpvalstybiniam paslaugų teikimui, arba patys teikdami tarpvalstybines paslaugas, arba tais atvejais, kai jų leidimas gyventi yra oficialiai apribotas“.

9. Šios direktyvos 13 straipsnis „Palankesnės nacionalinės nuostatos“ suformuluotas taip:

„Valstybės narės gali išduoti nuolatinio arba neribotojo galiojimo leidimus gyventi palankesnėmis sąlygomis, nei nurodyta šioje direktyvoje. Tokie leidimai gyventi nesuteikia teisės apsigyventi kitose valstybėse narėse, kaip nurodyta šios direktyvos III skyriuje.“

B. Nyderlandų teisė

1. Vw 2000

10. 2000 m. lapkričio 23 d. *Vreemdelingenwet 2000* (2000 m. Užsieniečių įstatymas)[5] 8 straipsnio e punkte nustatyta:

„Užsienietis teisėtai gyvena Nyderlanduose tik tuomet, jei:

<…>

e. kaip [Sąjungos] pilietis, kol šis pilietis gyvena šalyje pagal teisės aktus, priimtus pagal [SESV] arba pagal [1992 m. gegužės 2 d.] Europos ekonominės erdvės susitarimą[6].“

11. *Vw 2000* 21 straipsnio 1 ir 6 dalyse nustatyta:

„1. Prašymą išduoti 20 straipsnyje nurodytą leidimą nuolat gyventi šalyje, pateiktą užsieniečio, kuris, prieš pateikdamas šį prašymą, penkerius metus iš eilės teisėtai gyveno šalyje, kaip tai suprantama pagal 8 straipsnio a, c, e ir l punktus, arba pagal ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi ES, galima atmesti tik tuo atveju, jei užsienietis:

a. savarankiškai arba skaičiuojant kartu su šeimos nariu, pas kurį jis gyvena, neturi pakankamo savarankiško ir nuolatinio pragyvenimo šaltinio;

b. pateikė netikslią informaciją arba nepateikia informacijos, dėl kurios būtų buvęs atmestas prašymas išduoti, pakeisti arba pratęsti leidimą gyventi;

[5] Stb. 2000, Nr. 495, toliau – *Vw 2000*.

[6] OL L 1, 1994, p. 3.

c. buvo nuteistas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu už nusikaltimą, už kurį gali būti skiriama trejų arba daugiau metų laisvės atėmimo bausmė, arba jam buvo skirta *Wetboek van Strafrecht* (Baudžiamasis kodeksas) 37a straipsnyje nustatyta priemonė;

d. kelia grėsmę nacionaliniam saugumui;

e. savo pagrindinę gyvenamąją vietą įsteigė už Nyderlandų ribų;

f. prašymo gavimo dieną neturėjo laikinos teisės gyventi šalyje arba

g. neišlaikė egzamino, numatyto *Wet inburgering* (2006 m. lapkričio 30 d. Įstatymas dėl pilietinės integracijos[7]) 7 straipsnio 1 dalies a punkte, arba negavo šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies c punkte nurodyto diplomo, pažymėjimo ar kito dokumento.

<…>

6. Administracijos nutarimu arba juo remiantis gali būti patvirtintos taisyklės, reglamentuojančios 1 dalyje nurodytus pagrindus. Šiomis aplinkybėmis gali būti nurodyti ir kiti atvejai, išskyrus 1–4 dalyse numatytus atvejus, kai gali būti išduodamas 20 straipsnyje nurodytas neterminuotas leidimas gyventi.“

12. *Vw 2000* 45b straipsnis suformuluotas taip:

„1. Prašymas išduoti ES ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi šalyje atmetamas, kai prieš pat prašymo pateikimą užsienietis:

a. turi laikiną teisę gyventi šalyje pagal 14 straipsnyje nurodytą leidimą laikinai gyventi šalyje;

b. turi oficialiai ribotą teisę gyventi šalyje;

c. šalyje gyvena turėdamas ypatingą privilegijuotą statusą;

d. šalyje gyvena turėdamas 28 straipsnyje nurodytą leidimą laikinai gyventi šalyje, kuris nebuvo suteiktas pagal 29 straipsnio 1 dalies a arba b punktą;

e. šalyje gyvena turėdamas pagal 28 straipsnį išduotą leidimą laikinai gyventi šalyje, kuris pagal 29 straipsnio 2 dalį buvo suteiktas užsieniečiui, turinčiam 28 straipsnyje nurodytą leidimą gyventi šalyje, kuris nebuvo suteiktas pagal 29 straipsnio 1 dalies a arba b punktą.

2. Nepažeidžiant 1 dalies, prašymas išduoti ES ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi šalyje gali būti atmestas tik tuo atveju, jei užsienietis:

a. penkerius metus nepertraukiamai ir prieš pat prašymo pateikimą neturėjo leidimo teisėtai gyventi šalyje, kaip nurodyta 8 straipsnyje, atsižvelgiant į 3 dalį;

b. per a punkte nurodytą laikotarpį šešis mėnesius iš eilės arba iš viso dešimt mėnesių ar ilgiau gyveno už Nyderlandų ribų;

[7] Stb. 2006, Nr. 625.

c. savarankiškai arba skaičiuojant kartu su šeimos nariu, pas kurį jis gyvena, neturi pakankamo savarankiško ir nuolatinio pragyvenimo šaltinio;

d. buvo nuteistas įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu už nusikaltimą, už kurį gali būti skiriama trejų arba daugiau metų laisvės atėmimo bausmė, arba jam buvo taikoma [Baudžiamojo kodekso] 37a straipsnyje nustatyta priemonė;

e. kelia grėsmę nacionaliniam saugumui;

f. nėra apsidraudęs pakankamu sveikatos draudimu, padengiančiu jo arba jo išlaikomų šeimos narių gydymo išlaidas;

g. neišlaikė [Įstatymas dėl pilietinės integracijos] 7 straipsnio 1 dalies a punkte nurodyto egzamino arba negavo šio įstatymo 5 straipsnio 1 dalies c punkte nurodyto diplomo, pažymėjimo ar kito dokumento.

3. Apskaičiuojant 2 dalies a punkte nurodytą laikotarpį neatsižvelgiama į buvimą šalyje, kaip jis suprantamas pagal 1 dalį, ir į buvimą šalyje, kaip jis suprantamas pagal 2 dalies b punktą, išskyrus buvimą šalyje studijų ar profesinio mokymo tikslais: atsižvelgiama į pusę šio laikotarpio.

4. Administracijos nutarimu arba juo remiantis gali būti patvirtintos 1 ir 2 dalių taikymą reglamentuojančios taisyklės.“

2. 2000 m. Nutarimas dėl užsieniečių

13. 2000 m. lapkričio 23 d. *Vreemdelingenbesluit 2000* (2000 m. Nutarimas dėl užsieniečių)[8] 3.5 straipsnyje nustatyta:

„1. Teisė gyventi šalyje pagal įprastą terminuotą leidimą gyventi šalyje būna laikina arba neterminuota.

2. Laikina teise gyventi šalyje laikoma teisė, įgyjama pagal leidimą gyventi, suteikiamą kartu su apribojimu, susijusiu su:

a. gyvenimu šalyje kaip šeimos nariui, kai atitinkamas asmuo:

   1. turi teisę laikinai gyventi šalyje arba

   2. turi leidimą laikinai gyventi šalyje gavęs prieglobstį;

b. sezoniniu darbu;

c. laikinu perkėlimu grupės viduje;

d. tarpvalstybiniu paslaugų teikimu;

e. pameistryste;

[8] Stb. 2000, Nr. 497.

f. studijomis;

g. darbo pagal darbo sutartį ar savarankiško darbo paieška;

h. mainais pagal sutartį arba ne;

i. medicininiu gydymu;

j. laikinais humanitariniais tikslais;

k. laukdamas prašymo pagal 1984 m. gruodžio 19 d. *Rijkswet op het Nederlanderschap* (Nyderlandų pilietybės įstatymas)[9] 17 straipsnį.

3. Vykdant įsipareigojimus pagal sutartis ar privalomus tarptautinės teisės organizacijų sprendimus, ministro nutarimu gali būti nustatyti atvejai, kai, nukrypstant nuo 2 dalies, suteikiama neterminuota teisė gyventi šalyje.

4. Jeigu leidimas gyventi šalyje yra susietas su kitokiu apribojimu nei išvardytieji 2 dalyje, jis yra neterminuotas, nebent jį išduodant būtų numatyta kitaip.“

III. Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

14. Ieškovė pagrindinėje byloje E. K., gimusi 1960 m. lapkričio 30 d., yra Ganos pilietė. Ji turi 2002 m. vasario 10 d. gimusį sūnų, kuris yra Nyderlandų pilietis. 2013 m. rugsėjo 9 d. pagal SESV 20 straipsnį ji gavo leidimą gyventi šalyje su nuoroda „Sąjungos piliečio šeimos narys“.

15. 2019 m. vasario 18 d. E.K. pateikė prašymą išduoti „ES ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi šalyje“. 2019 m. rugpjūčio 30 d. teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius atmetė šį prašymą nusprendęs, kad E.K. turima teisė gyventi šalyje yra laikina, todėl ji negali gauti prašomo leidimo.

16. E.K. pateiktas skundas 2019 m. gruodžio 12 d. sprendimu buvo atmestas kaip nepagrįstas. E.K. pareiškė ieškinį dėl šio sprendimo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme.

17. Šis teismas pirmiausia klausia, ar gyvenimo šalyje laikinumas ar nelaikinumas, kai trečiosios šalies pilietis turi išvestinę teisę gyventi šalyje, kylančią iš SESV 20 straipsnio, yra valstybių narių kompetencijos klausimas, ar tai yra sąvoka, kuri Sąjungoje turi būti aiškinama vienodai.

18. Antra, jei sąvoka „laikinas gyvenimas šalyje“ yra Sąjungos teisės sąvoka, minėtas teismas kelia klausimą, ar trečiosios šalies piliečio gyvenimas šalyje remiantis išvestine teise gyventi šalyje, kylančia iš SESV 20 straipsnio (toliau – išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį), yra laikinas. Jis pažymi, kad Teisingumo Teismo jurisprudencija tokiam trečiosios šalies piliečiui nesuteikia jokios savarankiškos teisės. Jiems pagal Sutartį ar antrinę teisę suteikiamos teisės yra tik tos teisės, kurios kyla iš naudojimosi Sąjungos piliečio teise judėti ir apsigyventi Sąjungos teritorijoje.

[9] Stb. 1984, Nr. 628.

19. Tas pats teismas pažymi, kad nors pagal Direktyvą 2004/38/EB [10] išvestinės teisės gyventi šalyje turėtojui leidžiama įgyti teisę nuolat gyventi šalyje, tokiam reglamentavimui pritarė valstybės narės, kitaip nei išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, kuri buvo sukurta remiantis jurisprudencija, atveju.

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies pradžią ir e punktą į šios direktyvos taikymo sritį nepatenka trečiųjų šalių piliečiai, šalyje gyvenantys vien laikinais pagrindais. Šis teismas nurodo, kad šios priežastys apima atvejus, kai pilietis neketina ilgam laikui įsikurti atitinkamoje šalyje. Remdamasis tuo jis daro išvadą, kad siekiant įvertinti, ar gyvenimas šalyje pagal SESV 20 straipsnį yra laikinas, ar ne, turi būti remiamasi ketinimo įsikurti ilgam laikui kriterijumi. Minėtas teismas priduria, kad atsakovas pagrindinėje byloje pripažįsta, jog remiantis Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsniu nepilnamečio tėvui suteiktas leidimas dėl šeimos gyvenimo [11] nėra laikinas.

21. Trečia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, kaip Nyderlandų Karalystė įgyvendina Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies pradžią ir e punktą tuo atveju, kai reikia pripažinti, kad trečiosios šalies pilietis šalyje yra laikinai, remdamasis išvestine teise gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį. Iš tikrųjų *Vw 2000* 45b straipsnyje numatyta, kad atsisakymo išduoti ES ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi pagrindai yra tik nacionaliniai leidimai, suteikiantys teisę laikinai gyventi šalyje. *A contrario*, laikinos teisės gyventi šalyje, grindžiamos Sąjungos teise, yra pagrindas gauti ES ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi.

22. Šiomis aplinkybėmis *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos apylinkės teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1) Ar valstybės narės turi kompetenciją nustatyti, ar teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį yra laikino ar nelaikino pobūdžio, ar tai turi būti apibrėžta Sąjungos teisėje?

2) Jeigu taikomas Sąjungos teisės aiškinimas, ar taikant Direktyvą 2003/109 reikia atskirti įvairias išvestines teises gyventi šalyje, kurias pagal Sąjungos teisę turi trečiųjų valstybių piliečiai, įskaitant Direktyva 2004/38/EB Sąjungos piliečio šeimos nariui suteikiamą išvestinę teisę gyventi šalyje, ir SESV 20 straipsnyje įtvirtintą teisę gyventi šalyje?

3) Ar SESV 20 straipsnyje įtvirtinta teisė gyventi šalyje, kuri pagal savo pobūdį priklauso nuo to, ar yra priklausomumo santykis tarp trečiosios šalies piliečio ir Sąjungos piliečio, ir todėl yra baigtinė, yra laikino pobūdžio?

4) Jeigu teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį yra laikino pobūdžio, ar Direktyvos 2003/109/EB 3 straipsnio 2 dalies e punktą šiuo atveju reikia aiškinti taip, kad juo draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos tik nacionalinėje teisėje numatyti leidimai gyventi šalyje neleidžia įgyti ilgalaikio gyventojo statuso, kaip jis suprantamas pagal šią direktyvą?“

[10] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46).

[11] Pasirašyta Romoje 1950 m. lapkričio 4 d., toliau – EŽTK.

23. E.K., Nyderlandų, Danijos ir Vokietijos vyriausybės, taip pat Europos Komisija pateikė rašytines pastabas. Šios šalys, išskyrus Danijos vyriausybę, pateikė žodines pastabas per 2021 m. gruodžio 7 d. vykusį teismo posėdį.

IV. Analizė

24. Šiais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar trečiosios šalies piliečio, turinčio išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, kurią Teisingumo Teismas tokiam piliečiui, kuris yra vienas iš mažamečio vaiko, Sąjungos piliečio, tėvų, pripažino Sprendime *Ruiz Zambrano* ir 2017 m. gegužės 10 d. Sprendime *Chavez-Vilchez ir kt.*[12], yra laikina, be kita ko, siekiant nustatyti, ar šio asmens padėtis patenka į Direktyvos 2003/109 taikymo sritį.

A. Dėl pirmojo prejudicinio klausimo, kuriuo siekiama sužinoti, ar trečiosios šalies piliečio, turinčio išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, gyvenimo šalyje laikinas pobūdis, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2003/109, Sąjungoje turi būti aiškinamas vienodai ir savarankiškai

25. Pirmuoju prejudiciniu klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar sąvoka „laikinas gyvenimas šalyje“, be kita ko, vartojama, Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies pradžioje ir e punkte, yra Sąjungos teisės sąvoka, ar ji patenka į valstybių narių kompetencijos sritį.

26. Kaip ir visos bylos šalys, išskyrus Danijos vyriausybę, manau, kad ši sąvoka yra Sąjungos teisės sąvoka, kuri Sąjungoje turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai.

27. Iš tikrųjų pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją galima suformuluoti dvi taisykles.

28. Pirma, aiškindamas Direktyvą 2003/109 Teisingumo Teismas nurodė, kad, atsižvelgiant į jos tikslą, įtvirtintą 1 straipsnio a punkte, sąvokos „teisėtas gyvenimas šalyje“ ir su šiuo gyvenimu šalyje susijusios sąlygos ar teisės nustatymas priklauso valstybių narių kompetencijai[13]. Vis dėlto jis taip pat nusprendė, kad šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies e punkte esantys žodžiai „kai jų leidimas gyventi yra oficialiai apribotas“ turi būti suprantami kaip nurodantys savarankišką Sąjungos teisės sąvoką ir turi būti aiškinami vienodai, nes nedaroma jokia aiški nuoroda į valstybių narių teisę siekiant nustatyti šios sąvokos prasmę ir apimtį, kad būtų laikomasi vienodo Sąjungos teisės taikymo reikalavimų ir lygybės principo[14].

29. Direktyvoje 2003/109 nėra jokios aiškios nuorodos į valstybių narių teisę, kuria būtų siekiama apibrėžti šiame prejudiciniame klausime nagrinėjamos frazės, t. y. „apsigyvenę tiktai laikinais pagrindais“ reikšmę.

[12] C-133/15, EU:C:2017:354.

[13] Žr. 2012 m. spalio 18 d. Sprendimą *Singh* (C-502/10, EU:C:2012:636, 39 punktas).

[14] Šiuo klausimu žr. 2012 m. spalio 18 d. Sprendimą *Singh* (C-502/10, EU:C:2012:636, 42 ir 43 punktai).

30. Antra, kiek tai susiję su iš Sąjungos pilietybės kylančių teisių apimtimi ir pobūdžiu, vienodam taikymui ir lygybės principo laikymuisi juo labiau turi būti teikiama pirmenybė [15], kaip yra nagrinėjamu atveju, nes trečiosios šalies piliečio teisė gyventi šalyje kyla iš Sąjungos piliečio teisių.

31. Taigi siūlau į šį pirmąjį klausimą atsakyti taip, kad sąvoka „laikinas gyvenimas šalyje“, kaip ji suprantama, be kita ko, pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktą, yra Sąjungos teisės sąvoka, kuri turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai.

B. Dėl antrojo ir trečiojo prejudicinių klausimų, susijusių su išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį laikinumu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktą

32. Antruoju ir trečiuoju prejudiciniais klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, pirma, ar yra skirtumas tarp išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį ir Direktyvoje 2004/38 numatytos Sąjungos piliečio šeimos nariui suteikiamos papildomos teisės gyventi šalyje ir, antra, ar tai, kad išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį priklauso nuo ją turinčio trečiosios šalies piliečio ir šio Sąjungos piliečio priklausomumo santykio, yra pakankamas pagrindas nustatyti gyvenimo šalyje laikinumą. Šiuos klausimus galima nagrinėti kartu, nes iš esmės jais Teisingumo Teismo klausiama, ar trečiosios šalies piliečio, turinčio išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, gyvenimas šalyje yra laikinas, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktą.

33. Atsakymas į šiuos klausimus reikalingas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui siekiant nustatyti, ar E.K. turi teisę į ilgalaikio gyventojo statusą pagal Direktyvos 2003/109 4 straipsnio 1 dalį, kurioje numatyta, kad valstybės narės šį statusą suteikia trečiųjų šalių piliečiams, teisėtai ir nepertraukiamai gyvenusiems jų teritorijoje penkerius metus prieš pat atitinkamo prašymo pateikimą, turint mintyje, kad tos direktyvos 4 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog, „[a]pskaičiuojant šio straipsnio 1 dalyje nurodytą laikotarpį, gyvenimo dėl 3 straipsnio 2 dalies e <…> [punkte] nurodytų priežasčių laikotarpių trukmė neįskaičiuojama“.

34. Taigi, jeigu trečiosios šalies piliečio, turinčio išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, gyvenimas šalyje laikomas laikinu, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktą, į šio gyvenimo šalyje trukmę negali būti atsižvelgiama apskaičiuojant pagal šios direktyvos 4 straipsnį reikalaujamą penkerių metų gyvenimo šalyje laikotarpį, kurio reikia ilgalaikio gyventojo statusui įgyti.

35. Nagrinėjamu atveju neginčijama, kad E.K. naudojosi išvestine teise gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį penkerius metus iki prašymo suteikti ilgalaikio gyventojo leidimą gyventi šalyje pateikimo.

36. Šis klausimas keliamas atskirai nuo klausimo, ar ieškovės pagrindinėje byloje vaikui, Sąjungos piliečiui, sulaukus pilnametystės ji dar galėtų naudotis išvestine teise gyventi šalyje, susijusia su jos vaiko priklausymu nuo jos, o tai, atrodo, nekelia principinių sunkumų jurisprudencijos atžvilgiu su sąlyga, kad nacionalinis teismas nustatys šį priklausomumo santykį, kuris bus vertinamas griežčiau nei mažamečio vaiko atveju [16].

[15] Šiuo klausimu žr. 2001 m. rugsėjo 20 d. Sprendimą *Grzelczyk* (C-184/99, EU:C:2001:458, 31 punktas) ir 2010 m. kovo 2 d. Sprendimą *Rottmann* (C-135/08, EU:C:2010:104, 43 punktas).

[16] Šiuo klausimu žr. 2018 m. gegužės 8 d. Sprendimą *K. A. ir kt. (Šeimos susijungimas Belgijoje)* (C-82/16, EU:C:2018:308, 65 punktas).

37. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad šiuo metu, kaip buvo priminta per posėdį, E.K. turi EŽTK 8 straipsniu grindžiamą teisę šalyje gyventi „privatų ir šeimos gyvenimą“, kuria remiantis pasibaigus penkerių metų laikotarpiui ji įgis teisę į ilgalaikio gyventojo statusą.

38. Iš tikrųjų pateikiami teiginiai susiję su klausimu, ar sprendimas priklauso tik nuo Direktyvoje 2003/109 įtvirtintos filosofijos, ar vis dėlto reikia atsižvelgti į šios išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį specifiką, siekiant nustatyti jos poveikį, griežtai apribotą tikslu, kuris buvo apibrėžtas prieš pripažįstant šią teisę jurisprudencijoje, t. y. užtikrinti, kad Sąjungos pilietis veiksmingai pasinaudotų tuo, kas sudaro jam pagal statusą suteikiamų teisių esmę. Teisingumo Teismas nesiekė nei suteikti teisių trečiosios šalies piliečiui, lydinčiam ir prižiūrinčiam šį Sąjungos pilietį, kuris yra nuo jo priklausomas, nei tam tikroje faktinėje situacijoje suteikti šiam piliečiui teisių, kurios nebūtų susijusios su šiuo priklausomumo santykiu.

39. Pirmiausia siūlau taikyti klasikinius aiškinimo metodus, paskui įvertinti išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį specifiką ir galiausiai palyginti ją su papildomomis teisėmis gyventi šalyje, suteikiančiomis teisę gauti ilgalaikį leidimą gyventi.

1. Gyvenimas šalyje laikinais pagrindais, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktą, atsižvelgiant į aiškinimo metodus

40. Pirma, pažodinis metodas, atrodo, lemia sąvokos „laikinais pagrindais“ aiškinimą, kad išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį nepatenka į Direktyvos 2003/109 taikymo sritį.

41. Iš tikrųjų laikinu gyvenimu šalyje vadinama tai, kas trunka tik ribotą laiką ir dėlto yra priešinga nuolatiniam ar galutiniam apsigyvenimui šalyje. Tai reiškia, kad nuo išvykimo numatyta gyventi šalyje trumpai. Atsižvelgiant į tai, neginčijama, kad gyvenimas šalyje, atsirandantis pasinaudojus išvestine teise gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, nėra nei nuolatinis, nei galutinis, nes jo trukmė siejama su vieno iš tėvų, kuris naudojasi šia teise, ir jo vaiko priklausomumo būkle. Taigi šis gyvenimas šalyje yra „laikinas“, kaip tai suprantama pažodžiui.

42. Antra, teleologiniu požiūriu vertinimas yra veikiau priešingas. Iš tikrųjų iš Direktyvos 2003/109 tikslų, nurodytų 4 ir 6 konstatuojamosiose dalyse, matyti, kad įsikūrimas ilgam laikui ir teisėto bei nepertraukiamo gyvenimo atitinkamoje teritorijoje trukmė yra esminės aplinkybės ilgalaikio gyventojo statusui įgyti ir ekonominei bei socialinei sanglaudai užtikrinti.

43. Neabejotina, kad auginant vaiką per visą jo nepilnametystės laikotarpį tam tikroje šalyje gali, nors ir ne visada, būti sukurta ilgalaikė gyvenamoji vieta ir gyvenimas šalyje gali trukti santykinai ilgai ar net labai ilgai, ilgiau nei penkerių metų laikotarpį, kurio pagal Direktyvą 2003/109 reikalaujama siekiant įgyti ilgalaikio gyventojo statusą.

44. Taip pat reikia remtis minėtoje direktyvoje pateiktais šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies e punkte nurodytais laikino gyvenimo šalyje pavyzdžiais, o jame įvardyti pagal „au pair“ programą dirbantys asmenys, sezoniniai darbuotojai ir pagal darbo sutartis dirbantys darbuotojai, kuriuos paslaugų teikėjas komandiruoja teikti tarpvalstybinių paslaugų. Šie pavyzdžiai rodo, kad šis gyvenimas šalyje nuo pat pradžių buvo numatytas kaip trumpalaikis. Iš to galima daryti išvadą, kad, pirma, vaiko auginimas tam tikroje šalyje negali būti prilyginamas gyvenimui pagal „au pair“ programą ar sezoniniam darbui ir, antra, laikinas šio gyvenimo pobūdis nėra toks pat kaip,

pavyzdžiui, nurodytas toje pačioje direktyvoje. Taigi, atsižvelgiant į Direktyvos 2003/109 tikslus, atrodo, kad gyvenimo šalyje laikinumas gali būti aiškinamas kaip nuo pat gyvenimo joje pradžios neapimantis įsikūrimo ilgam laikui.

45. Tokią tezę patvirtina daugelis argumentų. Pirma, pasiūlymo dėl direktyvos, kuriuo remiantis buvo priimta Direktyva 2003/109, aiškinamajame memorandume, tiksliai nurodyta jos taikymo sritis, kad „vienintelės kategorijos, kurioms direktyva netaikoma, yra asmenys, kurie neketina įsikurti šalyje, būtent asmenys, ten gyvenantys studijų ar sezoninio darbo tikslais, ir asmenys, kuriems taikoma laikinoji apsauga“ [17]. Antra, gerokai vėliau Komisija savo 2021 m. rugsėjo 29 d. pateiktoje „Migracijos ir prieglobsčio ataskaitoje“ paskelbė, kad pasiūlys peržiūrėti Direktyvą dėl ilgalaikių gyventojų, siekdama padidinti migrantų, kurie jau gerai integravosi valstybėse narėse, teises ir judumą Sąjungoje [18]. Galiausiai Teisingumo Teismas, į kurį buvo kreiptasi dėl kitos teisių gyventi šalyje, kurioms direktyva netaikoma pagal 3 straipsnio 2 dalies e punktą, kategorijos, t. y. „oficialiai apribotų leidimų gyventi“, išaiškinimo, išreiškė nuomonę dėl „laikinų pagrindų“, nurodydamas, kad tokie pagrindai rodo, jog šie asmenys *„a priori* nesiekia valstybės narės teritorijoje gyventi ilgą laiką“ [19].

46. Be to, vaiko auginimo socialiniai ir ekonominiai padariniai gali prisidėti prie vieno iš tėvų integracijos; primintina, kad valstybės narės pagal Direktyvos 2003/109 5 straipsnio 2 dalį turi galimybę pagal savo nacionalinę teisę patikrinti trečiųjų šalių piliečių integracijos sąlygas. Nors Direktyva 2003/109 aiškiai siekiama integracijos tikslo, vis dėlto sprendimą dėl asmens integracijos valstybės narės priima ne gyvenimo šalyje trukmės ir pobūdžio sąlygos nagrinėjimo etapu.

47. Taigi atrodo, kad Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punkte vartojamą sąvoką „laikinais pagrindais“ turi būti galima paaiškinti remiantis būtent siekiu įsikurti. Todėl analizuojant, ar gyvenimas šalyje turėjo tęstis ilgai ir ar Sąjungos pilietį lydintis vienas iš tėvų siekė įsikurti šalyje, reikia remtis būtent tuo momentu, kai buvo suteikta teisė laikinai gyventi šalyje. Dėl to reikia atmesti subjektyvią sąvoką „ketinimas įsikurti“, nors šis ketinimas galėtų egzistuoti tam tikrų teisių laikinai gyventi, kurios aiškiai nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį, atveju, kaip ir pagal „au pair“ programą dirbančių asmenų, kurie galėtų ketinti per tam tikrą laiką įsikurti šalyje, atveju. Tačiau aišku, kad asmuo, gavęs leidimą gyventi šalyje, kad galėtų dirbti šeimoje pagal „au pair“ programą, vien dėl to nesiekia įsikurti šalyje. Taip pat neturėtų būti atsižvelgiama į integraciją, nes, kaip nurodžiau pirmesniame punkte, tai yra kita sąlyga ilgalaikio gyventojo statusui gauti, kurią taikant atsižvelgiama į tai, kaip jis gyveno šalyje, o ne į priežastį, dėl kurios jam buvo išduotas leidimas gyventi.

48. Trečia, taikant subjektyvų išaiškinimą, taip pat negalima atlikti aiškios analizės, kodėl išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį turėtų būti įtraukta į Direktyvos 2003/109 taikymo sritį.

49. Iš tikrųjų, nors iš pirmo žvilgsnio direktyvos pasiūlymo aiškinamajame memorandume kalbama apie siekį įsikurti Sąjungos piliečių šeimose [20], vis dėlto reikia atsižvelgti į tai, kad šis teiginys paaiškinamas tik tuo, jog į šį pasiūlymą pradžioje buvo įtraukta 3 straipsnio 3 dalis, skirta

[17] Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso aiškinamasis memorandumas (COM(2001) 127 galutinis, 5.3 punktas).

[18] Šiuo klausimu žr. Komisijos komunikatą Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl migracijos ir prieglobsčio ataskaitos (COM(2021) 590 *final*, p. 17).

[19] Žr. 2012 m. spalio 18 d. Sprendimą *Singh* (C-502/10, EU:C:2012:636, 47 punktas).

[20] Žr. Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso aiškinamąjį memorandumą (COM(2001) 127 *final*, 5.3 punktas (OL C 240 E, 2001, p. 79)).

šių Sąjungos piliečių, pasinaudojusių judėjimo laisve, šeimoms[21]. Ši dalis iš teksto išbraukta vykstant teisėkūros procedūrai, nes buvo nuspręsta, kad ji nelabai suprantama ir kad šis klausimas turi būti nagrinėjamas pagal Direktyvą dėl judėjimo laisvės[22]. Taigi šeimų situacija buvo paminėta tik darant prielaidą, kad šia piliečio laisve buvo pasinaudota anksčiau, o vėliau, derantis dėl minėto pasiūlymo, ši prielaida buvo atmesta.

50. Mano nuomone, taip pat negalima remtis argumentu, kad direktyvos tekstas nebuvo pakeistas priėmus Sprendimą *Ruiz Zambrano*. Iš tikrųjų šis sprendimas buvo priimtas tiesiogiai remiantis derybų dėl Direktyvos 2003/109 peržiūros priėmus Direktyvą 2011/51/ES[23] rezultatu ir šiuo atveju į jį nebuvo galima (vienaip ar kitaip) atsižvelgti.

51. Ketvirta, taikant sisteminį aiškinimą iš tikrųjų reikia atsižvelgti į labai specifinį nagrinėjamos išvestinės teisės gyventi šalyje pobūdį.

2. Išvestinės teisės gyventi šalyje, kylančios iš SESV 20 straipsnio, specifika

52. Priminsiu, kad Sprendime *Ruiz Zambrano* Teisingumo Teismas nustatė tokį principą: „SESV 20 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiama valstybei narei, viena vertus, atsisakyti leisti trečiosios valstybės piliečiui, išlaikančiam savo mažamečius vaikus, Sąjungos piliečius, gyventi valstybėje narėje, kurioje gyvena jo vaikai ir kurios pilietybę jie turi, ir, antra vertus, atsisakyti šiam trečiosios valstybės piliečiui išduoti darbo leidimą, nes tokiais sprendimais iš minėtų vaikų būtų atimta teisė veiksmingai naudotis su jų, kaip Sąjungos piliečių, statusu susijusiomis pagrindinėmis teisėmis.“[24]

53. Paskesniuose jo sprendimuose pažymėta, kad „su Sąjungos pilietybe susijusios Sutarties nuostatos nesuteikia jokių savarankiškų teisių trečiųjų valstybių piliečiams“ ir kad „galimos suteikti teisės yra ne savarankiškos šių trečiųjų valstybių piliečių teisės, bet išvestinės teisės iš Sąjungos piliečio turimų teisių“[25]. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tai susiję su labai specifinėmis situacijomis, kai Sąjungos pilietybės naudingas poveikis būtų paneigtas, „jei dėl tokios teisės nesuteikimo Sąjungos pilietis faktiškai privalėtų išvykti iš Sąjungos teritorijos apskritai ir iš jo būtų atimta galimybė naudotis pagrindinėmis pagal Sąjungos piliečio statusą priklausančiomis teisėmis“[26].

54. Taigi šios krypties jurisprudencijoje buvo sukurta išvestinė teisė gyventi šalyje, apimanti labai ypatingas su trečiųjų šalių piliečių teise gyventi šalyje susijusias situacijas, kuri priskirta valstybių narių kompetencijos sričiai. Kadangi ši išvestinė teisė gyventi šalyje suteikiama tik Sąjungos

[21] Pagal šio pasiūlymo 3 straipsnio 3 dalį „[t]rečiosios šalies piliečiai, kurie yra Sąjungos piliečio, pasinaudojusio laisvo asmenų judėjimo teise, šeimos nariai, gali įgyti ilgalaikio gyventojo statusą Sąjungos piliečio priimančiojoje valstybėje narėje tik po to, kai gavo teisę nuolat gyventi šioje valstybėje pagal laisvą asmenų judėjimą reglamentuojančius teisės aktus“ (OL C 240 E, 2001, p. 81).

[22] Šiuo klausimu žr. Ataskaitą dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (COM(2001) 127 – C5-0250/2001 – 2001/0074(CNS), p. 36), kurį 2001 m. lapkričio 30 d. pateikė Europos Parlamento piliečių, teisingumo ir vidaus reikalų komitetas, skelbiamą šiuo interneto adresu: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-5-2001-0436_FR.pdf.

[23] 2011 m. gegužės 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/51/ES, kuria iš dalies keičiama Tarybos direktyva 2003/109/EB (OL L 132, 2011, p. 1).

[24] Sprendimas *Ruiz Zambrano* (45 punktas ir rezoliucinė dalis).

[25] 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 72 ir 73 punktai ir jame nurodyta jurisprudencija).

[26] Žr., be kita ko, 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 74 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2018 m. gegužės 8 d. Sprendimą *K. A. ir kt. (Šeimos susijungimas Belgijoje)* (C-82/16, EU:C:2018:308, 51 punktas).

piliečiui, už šį pažeidimą buvo kompensuota tuo, kad šiam piliečiui buvo suteikta ne atskira teisė gyventi šalyje, o tik teisė gyventi šalyje atsižvelgiant į jo vaiko, kuris yra priklausomas, turimą Sąjungos pilietybę ir tokio priklausomumo laikotarpiu.

55. Neginčytina, kad, sukuriant ilgalaikio gyventojo statusą, Direktyvoje 2003/109 yra numatytas trečiųjų šalių piliečių turimos teisės įgyvendinimas, jeigu jie atitinka šios direktyvos I ir II skyriuose numatytas sąlygas. Be to, kaip gyvenimo šalyje „laikinais pagrindais“, kurie nepatenka į minėtos direktyvos taikymo sritį, pavyzdžiai joje nurodomi tik tie atvejai, kai piliečiai turi asmeninę teisę gyventi šalyje (pavyzdžiui, dirbdami pagal programą „au pair“). Taigi vien to, kad asmuo turi atskirą teisę gyventi šalyje [27], nepakanka, kad šis gyvenimas šalyje patektų į šios direktyvos taikymo sritį ir dėl to tas asmuo galėtų tam tikromis sąlygomis įgyti ilgalaikio gyventojo statusą.

56. Taigi man atrodo, kad E.K., kuri pagal Sprendimą *Ruiz Zambrano* turi tik išvestinę teisę gyventi šalyje, susijusią su savo vaiko priklausomumu, pati neturi atskiros teisės gyventi šalyje. Būtent šis siekio pasinaudoti savo turimomis teisėmis nebuvimas turi būti susietas su siekiu ilgam laikui įsikurti šalyje, kuriuo grindžiama Direktyva 2003/109.

57. Bet kuriuo atveju manau, kad atsižvelgiant į E.K. siekį ilgam laikui įsikurti atitinkamos valstybės narės teritorijoje, kad galėtų pasinaudoti Direktyvos 2003/109 nuostatomis pasibaigus penkerių metų gyvenimo šalyje turint išvestinę teisę joje gyventi laikotarpiui, būtų viršytos pasekmės, kurias Teisingumo Teismas šioje srityje norėjo kildinti iš SESV 20 straipsnio. Iš tikrųjų, mano nuomone, tikslas įsikurti ilgam laikui yra viena iš trečiosios šalies piliečio teisių, į kurias jis negali pretenduoti dėl to, kad jo teisė gyventi šalyje yra išvestinė. Be to, jei ši direktyva būtų aiškinama taip, kaip prašo E.K., tai reikštų, kad, kaip savo pastabose pabrėžė Komisija, jai būtų leista įgyti ne tik ilgalaikio gyventojo statusą, bet ir juo grindžiamą teisę gyventi kitose valstybėse narėse [28].

58. Iš tikrųjų, kol egzistuoja priklausomumo santykis su vaiku, Sąjungos piliečiu, – o tai turi patikrinti nacionalinis teismas, – vienas iš tėvų gali likti teritorijoje, kad užtikrintų, jog jo vaikas iš tikrųjų pasinaudos pagrindinėmis Sąjungos piliečio teisėmis.

59. Kita vertus, Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, jog „vienintelės aplinkybės, kad valstybės narės pilietis <…> norėdamas turėti neišskirtą šeimą Sąjungos teritorijoje pageidauja, kad jo šeimos nariai, kurie neturi vienos iš valstybių narių pilietybės, gyventų su juo Sąjungos teritorijoje, savaime dar nepakanka nuspręsti, kad, nepripažinus tokios teisės, Sąjungos pilietis būtų priverstas palikti Sąjungos teritoriją“ [29]. Todėl kai trečiosios šalies piliečio išvykimas nenulemia paties Sąjungos piliečio išvykimo, teisė gyventi šalyje norint turėti neišskirtą šeimą nekyla iš SESV 20 straipsnio. Taigi saugoma ne pati teisė į šeimos vientisumą, o galimybė minėtam Sąjungos piliečiui likti teritorijoje.

60. Darydamas tarpinę išvadą pažymiu, kad, atsižvelgdamas į išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį specifiškumą – ja besinaudojantis asmuo nesiekia įsikurti, manau, kad šis gyvenimas šalyje nepatenka į Direktyvos 2003/109 taikymo sritį, nes yra grindžiamas laikino pobūdžio pagrindu.

[27] Taip pat žr. visas Direktyvos 2003/109/EB 3 straipsnio 2 dalyje nurodytas išimtis.

[28] Šiuo klausimu žr. Direktyvos 2003/109 14 straipsnį.

[29] 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimo *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734, 68 punktas).

61. Netgi galima kelti klausimą, ar iš SESV 20 straipsnio kylančios išvestinės teisės gyventi šalyje neįtraukimas į direktyvos taikymo sritį iš tikrųjų nėra savaime nulemtas jos pobūdžio, kuris nesukuria jokios atskiros teisės.

3. Išvestinės teisės gyventi šalyje, kylančios iš SESV 20 straipsnio, specifikos analizė argumentuojant pagal analogiją

62. Pagrindinis E.K. ir Komisijos argumentas siekiant suteikti išvestinei teisei gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį tam tikrą poveikį, siekiant įgyti ilgalaikio gyventojo statusą, grindžiamas tuo, kad Sąjungos teisėje esama išvestinių teisių gyventi šalyje pavyzdžių, suteikiančių teisę nuolat gyventi šalyje, kuri yra atskira teisė. Todėl reikėtų samprotauti pagal analogiją.

63. Būtent šia prielaida grindžiamas antrasis prejudicinis klausimas, susijęs su Direktyvos 2004/38 nuostatomis, o jos 16 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad, pasibaigus penkerių metų laikotarpiui, remiantis išvestine teise gyventi šalyje, įgyjama teisė nuolat gyventi šalyje [30]. Savo pastabose E.K. taip pat remiasi Direktyvos 2003/86/EB 15 straipsniu [31], kuriame numatyta, kad globėjo šeimos nariai gali gauti atskirą leidimą gyventi [32].

64. Kalbant apie Direktyvą 2004/38, analogija su šia direktyva įgyvendinamu mechanizmu iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti patraukli, nes, vertinant iš tėvų perspektyvos, faktinės aplinkybės yra tos pačios: vienas iš tėvų, trečiosios šalies pilietis, turi išvestinę teisę ilgiau nei penkerius metus gyventi šalyje, susijusią su jo vaiko, Sąjungos piliečio, statusu. Be to, šios išvestinės teisės gyventi šalyje taikomos laisvo asmenų judėjimo srityje, todėl ši piliečio laisvė yra saugoma pagal Sąjungos teisę [33]. Taigi tais atvejais, kuriems taikoma minėta direktyva ir SESV 21 straipsnis [34], vienas iš tėvų gali po penkerių metų įgyti teisę nuolat gyventi šalyje.

65. Tačiau šios dvi išvestinės teisės gyventi šalyje iš esmės skiriasi keliais atžvilgiais.

66. Pirma, išvestinė teisė gyventi šalyje ir iš jos kylanti teisė nuolat gyventi šalyje pagal Direktyvą 2004/38 buvo valstybių narių aiškiai suteiktos Sąjungos piliečių šeimos nariams, kurie yra trečiųjų šalių piliečiai, o Teisingumo Teismas laikėsi Sąjungos piliečio, kuriam galėjo būti sukliudyta įgyvendinti su jo statusu susijusias teises, požiūrio, kad trečiosios šalies piliečiui, nuo kurio šis Sąjungos pilietis priklauso, būtų suteikta išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį.

67. Antra, iš tikrųjų, vertinant minėto Sąjungos piliečio požiūriu, faktinės situacijos skiriasi. Faktiškai Direktyva 2004/38 netaikoma, kai tas pats Sąjungos pilietis niekada nesinaudojo savo teise laisvai judėti ir visada gyveno valstybėje narėje, kurios pilietis jis yra [35], o tokia yra E.K. vaiko situacija. Taigi Teisingumo Teismo pripažinta išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį yra pateisinama tik tol, kol tęsiasi vaiko, Sąjungos piliečio, ir jo vieno iš tėvų, trečiosios šalies

[30] Pagal šią nuostatą „[š]io straipsnio 1 dalis taip pat taikoma šeimos nariams, kurie nėra valstybės narės piliečiai ir legaliai gyveno priimančiojoje valstybėje narėje su Sąjungos piliečiu ištisinį penkerių metų laikotarpį“.

[31] 2003 m. rugsėjo 22 d. Tarybos direktyva 2003/86/EB dėl teisės į šeimos susijungimą (OL L 251, 2003, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 224).

[32] Pagal šios nuostatos 1 dalį „[n]e vėliau kaip po penkerių gyvenimo metų, ir jei šeimos nariui leidimas gyventi nebuvo suteiktas dėl kitų priežasčių nei šeimos susijungimas, sutuoktinis arba nesusituokęs partneris ir pilnametystės sulaukęs vaikas turi teisę, jei reikia – pagal prašymą, į atskirą leidimą gyventi, nepriklausomą nuo globėjo [šeimos susijungimo prašymo teikėjo]“.

[33] Šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimą *Belgijos valstybė (Droit de séjour en cas de violence domestique)* (C-930/19, EU:C:2021:657, 74 punktas).

[34] Šiuo klausimu žr. 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Rendón Marín* (C-165/14, EU:C:2016:675, 52 punktas).

[35] Žr., be kita ko, 2011 m. gegužės 5 d. Sprendimą *McCarthy* (C-434/09, EU:C:2011:277, 57 punktas).

piliečio, priklausomumo santykis. Todėl, siekiant apsaugoti Sąjungos piliečio galimybę veiksmingai naudotis pagrindinėmis teisėmis, kurios kyla iš jo statuso, nebūtina pratęsti išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, suteikiant vienam iš tėvų, trečiosios šalies piliečiui, teisę nuolat gyventi šalyje, jeigu šis priklausomumas išlieka.

68. Be to, akivaizdu, kad net ir Direktyvos 2004/38, kuria siekiama šeimos gyvenimo apsaugos ir šeimos integracijos priimančiojoje valstybėje narėje tikslų, atveju Teisingumo Teismas juos laiko antraeiliais, palyginti su pagrindiniu tikslu – skatinti laisvą Sąjungos piliečių judėjimą [36]. Tačiau E.K. vaiko teisė laisvai judėti ir gyventi šalyje, taigi ir jos išvestinė teisė gyventi šalyje, nėra ribojama tol, kol vaikas yra priklausomas nuo tėvų. Šiam priklausomumo santykiui pasibaigus, galimas vieno iš tėvų išvykimas savaime nenulemia ir ES pilietybę turinčio vaiko išvykimo.

69. Žinoma, Teisingumo Teismas yra nurodęs analogiją tarp judėjimo laisvės apribojimų dėl viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ir visuomenės sveikatos priežasčių, kurios, pirma, numatytos Direktyvos 2004/38 27 straipsnyje ir į kurias, antra, valstybės narės visada gali atsižvelgti vadovaudamosi SESV 20 straipsnyje įtvirtinta Sąjungos pilietybe [37].

70. Šių argumentų pagal analogiją taip pat nepakanka mano įsitikinimui paneigti, nes ši nuoroda į grėsmę viešajai tvarkai susijusi su galimybe apriboti išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, o nagrinėjamu atveju E.K. prašo suteikti šios išvestinės teisės gyventi šalyje turėtojui atskirą teisę gyventi šalyje. Galiausiai, kiek tai susiję su reikalavimu turėti pakankamai išteklių, kuriuo taip pat gali būti ribojama išvestinė teisė gyventi šalyje, Teisingumo Teismas atsisakė pagal analogiją palyginti Direktyva 2004/38 ir SESV 20 straipsniu grindžiamas tvarkas, nurodydamas, kad „kai tarp Sąjungos piliečio ir trečiosios šalies piliečio, jo šeimos nario, egzistuoja priklausomumo santykis, <…> pagal SESV 20 straipsnį draudžiama valstybei narei numatyti išvestinės teisės gyventi šalyje, kuri pagal šį straipsnį pripažįstama šiam trečiosios šalies piliečiui, išimtį vien dėl to, kad šis Sąjungos pilietis neturi pakankamai išteklių“ [38]. Taigi net vertindamas išvestinės teisės gyventi šalyje ribas (tai šioje byloje nenagrinėjama), Teisingumo Teismas automatiškai atsisako argumentuoti pagal analogiją.

71. Dėl Direktyvos 2003/86, kuria remiasi E.K., pažymėtina, kad analogiją vertinti dar sudėtingiau. Iš tikrųjų Teisingumo Teismas neseniai priminė, kad, kiek tai susiję su teisės gyventi atitinkamos valstybės narės teritorijoje išsaugojimu, trečiųjų šalių piliečių, Sąjungos piliečio sutuoktinių, kurie patyrė sutuoktinio smurtą šeimoje, padėtis būna skirtinga ir priklauso nuo to, ar jiems taikoma Direktyva 2004/38, ar Direktyva 2003/86 [39]. Be to, ES piliečių šeimos nariai akivaizdžiai nepatenka į šios direktyvos taikymo sritį [40]. Galiausiai, nors Sąjungos piliečiai, kurie nepasinaudojo teise laisvai judėti, buvo įtraukti į pirminį pasiūlymą dėl Direktyvos dėl teisės į šeimos susijungimą, priimtame variante ši nuostata nebuvo palikta [41].

72. Taigi argumentuojant pagal analogiją su antrinės teisės nuostatomis negalima manyti, kad pilietis turi atskirą teisę įtvirtinti savo išvestinę teisę gyventi šalyje, kylančią iš SESV 20 straipsnio.

[36] Šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimą *Belgijos valstybė (Droit de séjour en cas de violence domestique)* (C-930/19, EU:C:2021:657, 82 punktas).

[37] Žr., be kita ko, 2016 m. rugsėjo 13 d. Sprendimą *Rendón Marín*(C-165/14, EU:C:2016:675, 81 punktas).

[38] 2020 m. vasario 27 d. Sprendimas *Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (Sąjungos piliečio sutuoktinis)* (C-836/18, EU:C:2020:119, 49 punktas).

[39] Šiuo klausimu žr. 2021 m. rugsėjo 2 d. Sprendimą *Belgijos valstybė (Droit de séjour en cas de violence domestique)* (C-930/19, EU:C:2021:657, 90 punktas).

[40] Žr. minėtos direktyvos 3 straipsnio 3 dalį.

[41] Žr. 2011 m. lapkričio 15 d. Sprendimą *Dereci ir kt.* (C-256/11, EU:C:2011:734, 49 punktas).

73. Vis dėlto reikia pažymėti, kad Direktyvos 2003/109 13 straipsnyje numatyta, jog valstybės narės gali išduoti nuolatinio arba neribotojo galiojimo leidimus gyventi palankesnėmis sąlygomis, nei nurodyta šioje direktyvoje. Šiuo klausimu iš bylos medžiagos matyti, kad Nyderlandų valdžios institucija galėjo išduoti EŽTK 8 straipsniu grindžiamą leidimą gyventi šalyje, ir per posėdį ji pripažino, kad praėjus penkeriems metams šis leidimas suteiks galimybę įgyti teisę į ilgalaikio gyventojo statusą. Pažymėtina, kad šis leidimas netaps pagrindu įgyti teisę apsigyventi kitose valstybėse narėse.

74. Atsižvelgdamas į išvestinės teisės gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį specifiką ir į tai, kad šis gyvenimas šalyje nėra siekio nuolat gyventi šalyje įrodymas, todėl gali būti laikomas gyvenimu šalyje laikinais pagrindais, pateisinančiais minėtos direktyvos netaikymą, manau, kad ši išvestinė teisė gyventi šalyje dėl jos laikinumo netampa galimybe pasinaudoti tos pačios direktyvos 4 straipsnyje numatytu ilgalaikio gyventojo statusu.

75. Taigi Direktyvos 2003/109 dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso 3 straipsnio 2 dalies e punktas turi būti aiškinamas taip, kad trečiosios šalies piliečio gyvenimas šalyje, turint išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, yra gyvenimas šalyje tik laikinais pagrindais.

C. Dėl ketvirtojo prejudicinio klausimo, susijusio su nacionalinės teisės, pagal kurią galimybė įgyti ES ilgalaikio gyventojo statusą atmetama tik tuo atveju, kai turimas trumpalaikis leidimas gyventi šalyje, atitiktimi Direktyvai 2003/109

76. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas dėl nacionalinės teisės suderinamumo su Direktyva 2003/109, kadangi nacionalinė teisė yra palankesnė už šią direktyvą, nes pagal ją galimybė įgyti ES ilgalaikio gyventojo statusą atmetama tik tuo atveju, kai turimas trumpalaikis leidimas gyventi šalyje.

77. Atsižvelgiant į siūlomus atsakymus į kitus klausimus, iš kurių matyti, kad išvestinė teisė gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį nepatenka į minėtos direktyvos taikymo sritį, į šį klausimą atsakyti nereikia.

V. Išvada

78. Atsižvelgdamas į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui į *Rechtbank Den Haag, zittingsplaats Amsterdam* (Hagos apylinkės teismas, posėdžiaujantis Amsterdame, Nyderlandai) pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

1) Sąvoka „laikinas gyvenimas šalyje“, kaip ji suprantama, be kita ko, pagal 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyvos 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso 3 straipsnio 2 dalies e punktą, yra Sąjungos teisės sąvoka, kuri turi būti aiškinama savarankiškai ir vienodai.

2) Direktyvos 2003/109 3 straipsnio 2 dalies e punktas turi būti aiškinamas taip, kad trečiosios šalies piliečio gyvenimas šalyje, turint išvestinę teisę gyventi šalyje pagal SESV 20 straipsnį, yra gyvenimas šalyje tik laikinais pagrindais.